

Jordán Gyula

Kína szerepe az ENSZ békefenntartó tevékenységében

Kínának a világszervezethez, azon belül a békefenntartáshoz való viszonya kanyargós, több szakaszra osztható utat járt be. Az írás ennek az útnak, változó viszonyoknak a rövid bemutatására vállalkozik.

A kezdet: 1949–1981

A Kínai Népköztársaság 1949-es kikiáltását követően több mint két évtizedig az ENSZ-ben az őt megillető helyet a Tajvanra menekült Kínai Köztársaság foglalta el. Ebből következett feszült, ellenséges viszonya az ENSZ-hez, amelyet csak fokozott a szervezet égisze alatt folytatott koreai háború. Az 1950–1960-as években az ENSZ békefenntartó tevékenységét Kína úgy értékelte, hogy azt az Egyesült Államok által vezetett nyugati blokk manipulálja, katonai beavatkozás céljaira használja. Véleménye szerint az USA-nak és a Szovjetunióknak a hegemoniáért vívott versengése folyt, és a békefenntartási tevékenység azokra a régiókra korlátozódott, amelyeknek stratégiai jelentősége volt a szuperhatalmak számára, és az ENSZ szerepe ezek legitimálásában merült ki. Vagyis a kínai vélemény szerint a békefenntartás a hegemoniáért folytatott küzdelem egyik csatateréje volt. Kína már ekkor is a nemzeti szuverenitás jelentőségét hangsúlyozta, hogy védje magát a külső beavatkozástól. Ezt nemcsak a saját, hanem a harmadik világ országai nevében is tette. Az „imperialistákat” összeesküvéssel vádolta, amelynek az a célja, hogy az ENSZ-et világkormányként alakítsák. Mindezekkel függött össze Csou En-laj (Zhou Enlai) javaslata

egy új „forradalmi ENSZ” létrehozására, a régi helyettesítésére.

A belügyekbe való beavatkozás kiemelkedően durva példaként ítélte el Kína 1956-ban a szuezi válság idején az angol–francia katonai akciót, amely megsértette az ENSZ-nek a tagállamok szuverenitását védő Alapokmányát. Ugyanakkor üdvözölte a Biztonsági Tanács (BT) intézkedéseit a támadás megállítására, egyben az Egyesült Királysághoz és Franciaországhoz intézett jegyzékben tiltakozott a közös katonai agresszió ellen. Amikor azonban az ENSZ békefenntartó erőket küldött a csatorna területére, a csapatkivonás megfigyelésére, Kína élesen bírálta a BT erre vonatkozó határozatát, állítva, hogy az ENSZ-erőknek nincs joguk elfoglalni Egyiptom egyetlen négyzetcentiméterét sem az agresszív brit, francia és izraeli erők képviseletében. Ugyancsak a szuverenitás központú felfogás alapján ellenzte a BT határozatát, hogy csapatokat küld a függetlenségét 1960-ban elnyert Kongóba. A szovjet–kínai szakítás után a kínaiak részéről külön vádpontként szerepelt, hogy a Szovjetunió megszavazta a BT erre vonatkozó határozatát. Hasonlóképpen elítélte és az USA manipulációjának tekintette az arra vonatkozó döntést, hogy békefenntartókat küldenek Ciprusra (1964), beavatkozva Ciprus belügyeibe,

„elnyomva a ciprióták igazságos küzdelmét a brit imperializmus ellen”. Amikor 1965 januárjában Indonézia bejelentette kilépését az ENSZ-ből, Kína ebben további megerősítését látta annak, hogy a világszervezet az imperializmus eszköze Ázsia, Afrika és Latin-Amerika szocialista országai és nemzeti felszabadító mozgalmi elnyomására. Ennek alapján csak megszorításokkal fogadható el egyesek véleménye, akik szerint Kína akkor sem magának az ENSZ-nek az elveit és céljait ellenezte, hanem csak az USA és más kapitalista államok általi manipulációját.

Az ENSZ-szel szembeni ellenséges viszony akkor sem tűnt el teljesen, amikor 1971-ben Kína a világszervezet tagja lett, és képviselője elfoglalta helyét a BT-ben. Külpolitikájában az 1960-as évek közepétől az antiimperializmus mellé felsorakozott a modern revizionizmus (vagyis a Szovjetunió) elleni harc, a BT- tagjaival az ENSZ keretei között sem kívánt politikai kapcsolatot fenntartani. Képviselője a BT-ben kijelentette, hogy „Kína elutasítja és el fogja utasítani, hogy részt vegyen az úgynevezett öthatalmi konzultációkon”. A békefenntartást illetően azt a megoldást választotta, hogy nem vett részt a szavazásokon. Továbbra is ellenezte az ilyen tevékenységet, azt változatlanul szuperhatalmi háttérű tevékenységnek, a szuperhatalmak beavatkozása és ellenőrzése kiterjesztésének tartotta. Ebből következően nem járult hozzá a békefenntartási tevékenység költségvetéséhez, és természetesen nem adott csapatokat sem.

Mao Ce-tung 1974-ben felvázolt „három világ” elmélete alapján Kína a harmadik világgal azonosította magát, morális felelősséget vállalt ezek érdekeinek képviseléséért, mindenekelőtt szigorúan ragaszkodva az állami szuverenitás és a be nem avatkozás hagyományos veszfáliai normáihoz. Az

1970-es években Kínának az ENSZ-hez és a békefenntartáshoz való viszonyát több tényező is befolyásolta. Kezdetben még az is zavaró volt, hogy nem ismerte az ENSZ rendszerét, struktúráját, eljárásait stb., ráadásul szűkösek voltak anyagi és emberi erőforrásai: a meglévőket jórészt a feltételezett szovjet támadás elleni védelemre és a harmadik világnak adott segélyekre fordította. Kína ekkor az önerőre támaszkodást hirdette, izolálta magát a világgazdaságtól, ezért erről a fontos területről sem kapott ösztönzést az aktív részvételre az olyan nemzetközi intézményekben, mint az ENSZ, illetve a békefenntartás.

Az 1971-et követő évtizedben Kína következetesen tartotta magát a szavazástól való távolmaradáshoz, akár a ciprusi békefenntartók mandátumának meghosszabbításairól (1981 júniusáig az UNFICYP-re vonatkozóan húsz határozat született), akár az 1973-as izraeli–egyiptomi háborút követő határozatról volt szó, sőt ezt a magatartást a közgyűlés közel-keleti határozataira is kiterjesztette.

Átmeneti időszak: 1981–1988

1981 második felétől átmeneti időszak kezdődött Kínának a nemzetközi békefenntartáshoz való viszonyában, amikor magatartása jelentősen megváltozott a kérdésben. A változtatást nem indokolták, de az teljesen egyértelmű, hogy a külpolitikai alapelveinek azzal a változásával volt szoros összefüggésben, amelyet 1982-ben a XII. pártkongresszus hagyott jóvá. Ennek fő vonásai között említhető, hogy szakítottak a világháború elkerülhetetlenségéről szóló, és a „háború előidézi a forradalmat, vagy a forradalom vet véget a háborúnak” tételekkel, a világbéke fenntartását hirdették meg legfőbb célként; Kína

független külpolitikát folytat, minden országgal hajlandó normális kapcsolatok létesítésére, a békés egymás mellett élés ötelve alapján, változatlanul a harmadik világ pártján áll stb. Természetesen ennek a váltásnak a legáltalánosabb kerete és előfeltétele a Teng Hsziao-ping (Deng Xiaoping) által meghirdetett reform és nyitás politikája volt.

A nagyjából 1988-ig tartó időszakban Kína sokat enyhített merev elutasításán a békefenntartást illetően: már nemcsak részt vett a szavazásokon a BT-ben támogató voksokat adva le, hanem 1982-től fizetni kezdte hozzájárulását a békefenntartáshoz. Ekkor is többször választotta a szavazástól való tartózkodást, de minden ilyen esetben magyarázattal is szolgált erre. A békefenntartásról tartott egyik politikai értekezleten hét feltételt sorolt fel, amelyek esetén Kína támogatja az ENSZ ilyen tevékenységét. Ez többek között tartalmazta az érintett ország vagy országok beleegyezését, az adott ország függetlenségének, szuverenitásának és területi integritásának tiszteletben tartását, azt a követelményt, hogy egyetlen ország, vagy párt se szerezhessen előnyt a békefenntartásból azáltal, hogy beavatkozik a belügyekbe, valamint azt, hogy a tevékenységnek semlegesnek kell lennie. E feltételek tulajdonképpen nem tekinthetők újnak, jellemezték már a hidegháború időszakának békefenntartó tevékenységét is, de most a KNK irányelvként fogalmazta meg őket a maga számára.

A váltás első feltűnő jeleként 1981 decemberében megszavazta a ciprusi békefenntartás (UNFICYP) meghosszabbítását. Hasonlóképpen támogatta a közel-keleti békefenntartó tevékenységet, illetve az időszak egyéb (Mozambik, Libéria, Namíbia stb.) hasonló döntéseit. 1984. október 15-én Kína formálisan is kifejezte támoga-

tását a békefenntartást illetően, mint amely megfelel az ENSZ Alapokmánya elveinek, és hatékony eszköz a nemzetközi béke és biztonság fenntartására. Javult Kína nemzetközi státusa, a nemzetközi ügyek kezelésében megnőtt az önbizalma. Több ismeretet szerzett az ENSZ-ről, ennek alapján átértékelte véleményét a világszervezetről. Megértette például, hogy politikai haszna származhat az ENSZ ügyeiben való részvételből, a BT döntéshozói szerepköréből. Szerepvállalását azonban továbbra is akadályozta merev ragaszkodása olyan elvekhez, mint az állami szuverenitás és a be nem avatkozás tiszteletben tartása. Emellett változatlan korlátozó tényező volt az erőforrások hiánya: a reform politikája a gazdasági fejlődést helyezte a középpontba, minden rendelkezésre álló tőkét, anyagi lehetőséget erre fordítottak. A hadsereg létszámát csökkentették, az 1979-et követő évtizedben pedig a védelmi kiadások évente átlag 5,83%-kal csökkentek. 1988 novemberében Kína tagja lett az ENSZ Közgyűlés Békefenntartó Tevékenységek Speciális Bizottságának.

A hidegháború után: a nem hagyományos békefenntartás előtérbe kerülése

Amikor a hidegháború a végéhez közeledett, Kína aktívabban kezdett foglalkozni a békefenntartás döntéshozatali és végrehajtási problémáival. A hidegháború végéig a békefenntartás alapvetően pufferfunkciót töltött be, megoldatlan feszültségek közepette igyekezett elkülöníteni az antagonisztikusan szemben álló erőket, megfigyelni a tűzszünetet, megakadályozni az ellenségeskedések kiújulását. A hidegháború utáni új világhelyzetben a BT állandó tagjai közötti nagyobb konszenzus és kooperációs

hajlandóság lehetővé tette, hogy az ENSZ szembe tudjon nézni az új kihívásokkal. A remélt béke és harmónia helyett azonban új fenyegetések veszélyeztették a nemzetközi biztonságot, a világ véres konfliktusokkal, a szélsőséges nacionalizmussal szembesült (Jugoszlávia, Szomália, Libéria, Etiópia). Etnikai, vallási és egyéb helyi konfliktusok sorozata jelentkezett, súlyos humanitárius következményekkel, esetenként népirtással kísérve. A konfliktusok diverzitása tehát erősen megnőtt, ami szélesítette a békefenntartás céljait és feladatait, előidézte a tevékenység jellegének megváltozását. Elmosódott a határ a békefenntartás és a békekikényszerítés között, gyakran igényelve a BT-től, hogy az Alapokmány VII. fejezete alapján felhatalmazást adjon az erő alkalmazására.

A hidegháború alatt hagyományosnak nevezhető békefenntartást fel kellett váltania a nem hagyományosnak. A hagyományos békefenntartó tevékenység alapelveit az 1956-os szuezi válság kezelésére létesített, a fegyverszünet ellenőrzésére küldött erő (UNEF) kapcsán fogalmazta meg a világszervezet akkori főtitkára, Dag Hammarskjöld. Ezek tartalmazták az erők és parancsnoka pártatlanságát; a fogadó ország vagy a harcoló felek egyetértését; az erő használatának mellőzését, kivéve az önvédelem esetét; csak a fegyverszüneti egyezmény megkötése utáni létesítését. A nem hagyományos békefenntartás ettől több vonatkozásban is eltér, mert létrehozása politikai elrendezés hiányában is megtörténik; a konfliktusban részt vevő minden fél egyetértése nélkül is; az erő alkalmazására való felhatalmazással; nemzeti (nem ENSZ) parancsnokság alatt. Mivel, a kétfajta békefenntartás között nincs éles határvonal, egy adott misszió gyakran mindkettő elemeit mutatja, mint például az UNPROFOR-nak a békefenntartás és a béketeremtés

között ingadozó boszniai felhatalmazása. A nem hagyományos, újfajta tevékenység együtt járt az ENSZ-katonaság nagyobb arányú szerepvállalásával a béke kikényszerítése érdekében. Egy újfajta szerep is előtérbe került: a demokratikus átmenet elősegítése, megteremtendő egy fenntartható béke alapjait.

Az újfajta békefenntartás ötvözi az olyan elemeket, mint egy tűzszünet megfigyelése, hadsereg vagy hadseregek leszerelése, és új integrált nemzeti hadsereg, vagy rendőri erő létrehozása és kiképzése, országos választások megszervezése és ellenőrzése. A polgárháborúkba való beavatkozás szükségessége drámaian megnőtt. Ezeknél a békefenntartás nem merült ki a harcoló erők lefegyverzésében, kiterjedt viszont a lakosság nem harcoló részének, az élelmiszer- és segélyszállító konvojok védelmére, az emberi jogok megsértésének megfigyelésére, a háborús bűnök dokumentálására stb. A távolról sem teljes felsorolás is érzékelteti, hogy a békefenntartás sokkal komplexebbé, költségesebbé, és egyúttal veszélyesebbé vált.

Az 1989-cel kezdődő időszak indulásakor Kínának a békefenntartással kapcsolatos magatartását befolyásolta a Tienanmen téri véres leszámolást követő nemzetközi hangulat, az elszigeteltségből és a szankciók hatásából való kitörés szándéka. 1989 őszén – történetében első alkalommal – húsz civil személyt küldött Namíbiába az ottani választások megfigyelésére, 1990-ben öt katonai megfigyelőt a közel-keleti misszióba. Kína említett célja, az izolációból való kitörés szempontjából az egyik legjobb lehetőséget az 1991-es öbölháború kínálta. Azt követően, hogy Irak 1990 augusztusában lerohanta Kuvaitot, a BT 678. számú határozata az Alapokmány VII. fejezete alapján felhatalmazást adott „minden szükséges eszköz” alkal-

mazására. Kína szeretett volna minden utalást elkerülni a katonai erő alkalmazására, külügyminisztere óvta attól a BT-t, hogy „elhamarkodott akcióba fogjon olyan jelentős kérdésben, mint egyes tagállamok felhatalmazása, hogy katonai akcióba fogjanak más tagállamok ellen”. Ennek ellenére Kína nem vétózott, hanem távol maradt a szavazástól, sőt később támogatta és részt vett az ENSZ Irak–Kuvait megfigyelői missziójában, mivel az hagyományos békefenntartó tevékenység volt.

Kína nagyon kényelmetlenül érezte magát a nem hagyományos békefenntartás kérdéseiben, és csak nagyon vonakodva vett ezekről tudomást. Erre vonatkozóan Csien Csi-csen külügyminiszter vázolta Kína álláspontját (1994): „Következetes véleményünk, hogy a békefenntartó tevékenységeknek szigorúan összhangban kell lenniük az ENSZ Alapokmánya elveivel és a nemzetközi kapcsolatok normáival. Ilyen tevékenységekre csak az érintett felek egyetértésével és együttműködésével kell vállalkozni, és pártatlan és elfogulatlan magatartást kell tanúsítani. Sem a békefenntartó tevékenységeknek, sem a humanitáriussegély-programoknak nem kell engedni, hogy beavatkozzanak bármely ország belügyeibe, még kevésbé, hogy erőt alkalmazzanak, és belekeveredjenek a felek közötti konfliktusba”. Tehát bár Kína aktívabb támogatójává és résztvevőjévé vált az ilyen tevékenységnek, továbbra is ragaszkodott a három korábbi alapelvhez: a felek egyetértéséhez, az erőszak kerüléséhez és a semlegességhez.

A változatlanúságot sugalló kijelentések mellett azonban észre kell venni, hogy 1989 után Kínának a békefenntartásra vonatkozó magatartásában két különbség mindenképpen van korábbi távolmaradásához képest. Először, Kína elutasítása már korlátozott volt, nem ellenzett minden

ilyen tevékenységet, csak a hagyományos békefenntartás elveitől eltérőket. Másodszor, az elutasítás igazolásának forrása a szocialista ideológiáról a nemzetbiztonság védelmének elvére helyeződött át. Az Alapokmány VII. fejezete alapján születő döntésnél azt mérlegeli, hogy a konfliktus veszélyezteti-e a nemzetközi (és így a nemzeti) biztonságot és békét. Az 1988 és 1998 közötti időszakban 36 békefenntartó akcióra került sor, ezek közül Kína minden olyan missziót megszavazott, amely hagyományos békefenntartói feladatokat látott el, valamint mindazokat, amelyek a hidegháború időszakában létesítettek folytatásáról határoztak.

A BT 1992-es 745. számú határozata létrehozta az ENSZ Átmeneti Hatóságát Kambodzsában (UNTAC) a korábban aláírt párizsi egyezmény végrehajtására. Mintegy 22 ezer katona, rendőr és civil hivatalnok részvételével ez volt az egyik legnagyobb akció az ENSZ ilyen jellegű tevékenységének történetében. Mandátumuk a harcoló frakciók leszerelésére, a választások ellenőrzésére, a menekültek repatriálására, a kormányzati funkciók elősegítésére szőtt. Kína kényelmetlen helyzetben volt a vörös khmerek korábbi támogatása miatt, ezért ennek ellensúlyozására is aktívan támogatta a párizsi egyezmény megkötését és az ENSZ akcióját is. Nemzetközi reputációját is tovább kívánta javítani, és helyreállítani délkelet-ázsiai szomszédjainak bizalmát. Kína annak ellenére támogatta az UNTAC-ot, hogy államépítő funkciója miatt több volt hagyományos békefenntartásnál, bár változatlanul hangoztatta, hogy külső erőknek nem kellene beavatkoznuk Kambodzsa belügyeibe. Kína 47 katonai megfigyelővel és 400 fős műszaki alakulattal vett részt az akcióban, utóbbiak repülőtereket, utakat, hidakat építettek.

Szomália a hidegháború alatt a szuperhatalmak stratégiai vetélkedésének egyik színtere volt. Azt követően az ország a klánalapon vívott fegyveres anarchiába süllyedt. Az 1990-es évek elején az országot széles körű brutális harcok és nagy éhínség jellemezte. A BT 1992 augusztusában mintegy 3-4 ezer katonának felhatalmazást adott a segélymunkások és a szállítmányok védelmére (UNOSOM). Kína támogatta az akciót, mivel megfelelt a hagyományos békefenntartás elveinek. A harcok közepette a gyengén felszerelt és korlátozott felhatalmazású ENSZ-erők nehéz helyzetbe kerültek. A BT úgy látta, hogy humanitárius célokból nincs más lehetőség, mint erőszakosabb intézkedésekhez folyamodni. Az ilyen szellemű határozat 1992 decemberében meg is született egy harci különítmény (*task force*) kiküldetéséről (UNITAF). A határozat egyhangúan született, de Kína képviselője hangsúlyozta ennek kivételes jellegét, illetve azt, hogy a konfliktust az érintett felek közötti dialógus és konzultáció útján kell megoldani. Kína döntését jelentős mértékben befolyásolta, hogy az adott helyzetben szuverenitásról értelmetlen volt beszélni. Az UNITAF sikeres akció volt, enyhítette az éhínséget, telepítési területén lényegében fegyverszünetet ért el. A békeépítés nagyobb feladata azonban az UNITAF-ot felváltó UNOSOM II-re várta. Az erre vonatkozó 1993-as határozatot Kína megszavazta, bár az eltért a hagyományos modelltől. Itt azt vette figyelembe, hogy kormány hiányában a béke igen bizonytalan volt, és Kína ismét a helyzet kivételes jellegét emelte ki. Kína álláspontja kritikussá vált, amikor az ENSZ-csapatok több halálos áldozatot követelő harcokba keveredtek. A nyugati hatalmak jórészt kivonták erőiket, a megmaradt 19 ezer fős egység főleg fejlődő országok katonáiból állt. Sem a le-

szerelés, sem egy stabil kormány létrehozása nem sikerült, így az UNOSOM II-t 1995 márciusában fel kellett adni. Kína azt hangsúlyozta, hogy tárgyalásos rendezésre van szükség, a végső megoldást a szomáliai népre kell bízni, a nemzetközi közösség csak kiegészítő szerepet játszhat a rendezésben.

A szomáliai kudarc magyarázza, hogy a nemzetközi közösség vonakodott beavatkozni a népirtásba Ruandában, 1994 elején. Az Egyesült Államok és Kína is ellenállt az afrikai államok nyomásának, hogy a tömeges gyilkosságokat népirtásnak nyilvánítsák, bár az ellenállás okai eltértek. (Az USA nem kívánt csapatokat küldeni, míg Kína nem tudta elfogadni a gyilkosok nemzetközi bírálását.) Csak 1994 júniusában hatalmaztak fel egy francia vezetésű nemzetközi erőt, hogy „minden szükséges eszközt” használjon fel. A határozat ugyan hangsúlyozta a szigorúan humanitárius jellegét, a pártatlanságot és a semlegességet, Kína mégsem szavazta meg, hanem távol maradt a szavazástól, kijelentve, hogy a szomáliai békefenntartó tevékenység tapasztalata szerint az erőszakhoz folyamodás csak növeli a bajt.

Ugyanazon év júliusában a BT felhatalmazást adott a nemzetközi erőknek, hogy Haitin segítsék vissza a hatalomba az elűzött elnököt. (Korábban a tanács olajembargóval kísérte meg eltávolítani a katonai juntát.) Kína ellenezte a döntést, és nem vett részt a szavazásban. Szerinte az erő alkalmazása nincs összhangban az ENSZ Alapokmány által felvázolt elvekkel, fenyegeti a pártatlanságot, az erő nem hatékony eszköz egy konfliktus megoldására, erre csak a dialógus és a tárgyalások megfelelőek.

Az egykori Jugoszláviában kirobbanó konfliktusok kegyetlensége sokkolta a világot, mert nem tudták elképzelni, hogy nap-

jaink Európájában ilyen borzalmak megtörténhetnek. A szerb vezetés mindenáron fenn akarta tartani az ország egységét, de Szlovénia és Horvátország 1991-ben, Bosznia-Hercegovina és Macedónia 1992-ben deklarálta függetlenségét. Előzetes tárgyalások után a BT 1992-ben elfogadott 743. számú határozatával véderőt állított fel (UNPROFOR), hogy megteremtsék az előfeltételeket a békés és tárgyalásos megoldáshoz. A későbbi határozatok kiterjesztették a megbízatást a humanitárius segély védelmezésére és biztonsági területek létesítésére. Kína megszavazta az UNPROFOR felállítását, de aktívan nem támogatta az ENSZ akcióit, és ellenezte az UNPROFOR mandátumának kibővítését, az embargó szigorítását, a repülési tilalmi zónák létesítését. A későbbi határozatoknál ellenezte az erő alkalmazását, és a tárgyalásos rendezés fontosságát hangsúlyozta. Ellenezte ugyan a szankciókat is, de nem alkalmazott vétót, hanem a témáról szóló legtöbb szavazástól távol maradt.

Az említett példák igazolják, hogy az 1990-es évek végéig Kína a békefenntartás kérdésében esetről esetre foglalt állást, ami azonban nem jelenti azt, hogy magatartására vonatkozóan ne lehetne bizonyos általános megállapításokat tenni. Ahogy a reformidőszak egészét tekintve Kína magatartását a pragmatizmus jellemzi, ezt érvényesítette a békefenntartás kérdéseiben is. Ez mindenekelőtt abban nyilvánult meg, hogy ellenezte azokat az akciókat, amelyek megítélése szerint kudarcra voltak ítélve. Itt álláspontját döntően befolyásolta az erő alkalmazása a nem hagyományos békefenntartó akcióknál, mert szerinte az erő nem tud békét teremteni, nem hatékony eszköz a konfliktusok megoldására. A pragmatizmus mellett az állásfoglalását meghatározó másik tényező az állami szuverenitás védelme volt. Ellenezte a béke-

fenntartás nem hagyományos aspektusait, mivel el akart kerülni minden olyan precedenst, ami a szuverenitás csorbítását jelentené. Ennek hátterében mindig saját szuverenitásának védelme, a belügyeibe való beavatkozás lehetőségének elhárítása húzódott meg.

A békefenntartással kapcsolatos álláspontjának további jellemzője volt, hogy az akciókat az alkalmazott eszközök és nem az elérendő célok szempontjából ítélte meg. A BT-ben mindig a végrehajtás javasolt módszerét értékelte, és nem azt, hogy például az a humanitárius segítségnyújtás célját szolgálja. És a végrehajtás módszerét tekintve ismét az volt a figyelmének előterében, hogy kihívást intéz-e az állami szuverenitás normái ellen. Ebből a szempontból nem érdekelték a lényeges különbségek a konfliktusmegelőzés, a békekikényszerítés, a humanitárius beavatkozás stb. között. Kína eltúlozta az erő alkalmazásának következményeit: a legtöbb esetben az nem okozta volna a Kína által vizionált katasztrófát. (Kivételeknek tekinthetjük az UNOSOM II-t, amely éppen az erő alkalmazása miatt vallott kudarcot, paradox módon azonban ennek létesítését Kína támogatta.) A nem hagyományos békefenntartásnak a szuverenitás oldaláról történő ellenzése az adott időszakban a kínai vezetés bizonytalanságát is tükrözte a hidegháború utáni nemzetközi rendszerben, bár a Szovjetunió szétesése keltette riadalmat ellensúlyozta javuló biztonságérzete. Pekingben ambivalens érzéseket keltett a deklarált egypólusú világ és a multipolaritás jelentkező jegyei közötti ingadozás is.

Kína az évtized során – a Tienanmen utáni elszigeteltségből való sikeres és gyors kitörés után különösen – formálisan részt vett a békefenntartásban, de óvakodott jelentősebb mértékben elkötelezni

magát. Teljesítette éves fizetési kötelezettségét, kisebb erővel részt vett a BT egyes akcióiban és a szavazásokon is, de azon túl, hogy a válságok és konfliktusok esetén a tárgyalások szükségességét hangoztatta, szinte sohasem kínált politikai alternatívát. Kissé sarkosan fogalmazva az általa kínált megoldás és magatartás a nem cselekvés volt. Ez a bizonyos értelemben vett passzivitás egyre inkább feszültség forrásává vált olyan szempontból, hogy Kína a nyitási politika következtében fokozott mértékben interdependens viszonyba került a világgazdasággal. A múlthoz képest összehasonlíthatatlanul intenzívebb és sokoldalúbb kapcsolatba került sokkal több állammal, szembesülnie és foglalkoznia kellett több nem mellőzhető témával. A békefenntartás a számos terület egyikeként hatással volt Kína bilaterális kapcsolataira, és formálta a róla kialakított képet is.

A kínai vezetés egyre inkább tudatosította, hogy növekednek közös érdekei a nagyhatalmakkal, de ugyanakkor növekedtek ellenérzései az USA szuperhatalmi pozíciójával szemben. A Szovjetunió eltűnésével nem létezett többé a Clinton-adminisztráció által megfogalmazott stratégiai partnerség, a közös érdekek Kína és az USA között nagyon meggyengültek, különbségeik mélyültek. Inkább stratégiai versenytársak lettek, ami előtérbe állította eltérő világnézetüket, Kína élesen elítélő véleményét az amerikai hegemoniáról. Különbözött a véleményük a nemzeti szuverenitás korlátait, a humanitárius beavatkozás kérdését tekintve. A BT által egy ország számára adott felhatalmazást a fegyveres erő alkalmazására különösen erőteljesen ellenezte, de ugyanez vonatkozott a multilaterális beavatkozásra is. Kína képviselője 1995-ben az ENSZ-ben kijelentette: „Az állami szuverenitás és egy ország belügyeibe való be nem avatkozás tisztelet-

ben tartásának elvét mindig figyelembe kell venni. Az Egyesült Nemzetek Szervezete kormányközi szervezet, melyet szuverén államok alkotnak és nem világkormány. (...) Egy országot illető ügyeket végső elemzésben a saját népének, és azokat, amelyek egy régióra vonatkoznak, a régióban levő országoknak konzultáción keresztül kell megoldania, amelyben a nemzetközi közösség, beleértve az Egyesült Nemzetek Szervezetét, csak kiegészítő és elősegítő szerepet játszhat.”

Minden fenntartása ellenére Kína nem használta vétőhatalmát a békefenntartás bővülő szerepének megakadályozására. Nem akart kihívást intézni az USA-hoz, a megmaradt egyetlen szuperhatalomhoz, másrésztől viszont emelkedő nagyhatalomként érdeke volt ennek megfelelő szerepet vállalnia a világ jövőjének alakításában. A forradalmi állam szerepkörét maga mögött hagyva egyre aktívabban igyekezett részt venni a nemzetközi kapcsolatokban. Szavazási magatartását tekintve az 1990-es évek végén az erő alkalmazását változatlanul akkor tudta elfogadni, ha az a békefenntartók önvédelmére vagy a közvetlenül fenyegetett civilek védelmére korlátozódott. Minden akció esetében ragaszkodott a BT felhatalmazásához és a felek beleegyezéséhez.

Vonakodó alkalmazkodás

1999–2000-tól kezdve új szakasz kezdődött Kínának a békefenntartást illető magatartásában, amelyet összefoglalóan úgy jellemezhetünk: aktívabb szerepvállalás, növekvő hozzájárulás a költségekhez, az állami szuverenitás és a belügyekbe való be nem avatkozás normáinak némileg rugalmasabb értelmezése. Kína gazdasága gyors ütemben nőtt, és gazdasága mára a

világ második helyére lépett előre. Átfogó nemzeti ereje lehetővé teszi, hogy növekvő részt vállaljon a nemzetközi ügyek intézésében. Többet tud fordítani a békefenntartó tevékenységre, beleértve a kiképzést, a felszerelést és a fenntartási költségeket is, valamint hozzájárulását az ENSZ ilyen irányú költségeihez (bár az utóbbi még mindig aránytalanul kicsi.)

A 2001. szeptember 11-i, Amerikát ért terrortámadás paradox módon kedvezőbb nemzetközi környezetet biztosított Kína számára, mindenekelőtt az USA-hoz fűződő viszonyát tekintve, amely ezt megelőzően meglehetősen feszült volt, többek között a belgrádi kínai követséget ért bombatámadás (1999 tavasza) és a kínai és amerikai repülőgépek összeütközése miatt Hajnan szigeténél (2001 tavasza). Amerika figyelme a terror elleni háborúra irányult, a „Kína-fenyegetés” korábban élénken vitatott témája háttérbe szorult. A béke és biztonság érdekében Kína nemcsak gazdaságilag, hanem politikailag is egyre inkább felelős hatalomként kezdett viselkedni a nemzetközi szinten. A békefenntartásban vállalt nagyobb szereppel is egy jóindulatú, harmóniára törekvő hatalomként kívánja magát láttatni, békés szándékairól biztosítani szomszédjait, amelyek nemcsak Kína általános erejének növekedése, hanem gyors fegyverkezése, hadseregének dinamikus modernizálása miatt is nyugtalanok. A kínai vezetés azt is tudatosította, hogy a békefenntartáson keresztül valóban csökkenthetik a feszültségeket a világ forró pontjain, ami Kína érdeke, mivel szilárd, békés környezetre van szüksége hosszú távú gazdasági növekedéséhez.

A békefenntartást illetően érdekes és figyelmet érdemlő aspektusát jelenti Kína rugalmasabb magatartásának azok az esetek, amikor valamilyen vonatkozásban Tajvan is érintett. A múltban, ha a BT olyan

országgal kapcsolatban döntött békefenntartó tevékenységről, amely Tajvannal, pontosabban a Kínai Köztársasággal állt diplomáciai kapcsolatban, Kína mereven ellenezte, ellene szavazott. 1996-ban például, amikor Haitin a misszió kibővítéséről volt szó, vétóval fenyegetőzött, egyöntetű vélemények szerint azért, mert Haiti Tajvannal tartott fenn diplomáciai kapcsolatot. Két alkalommal viszont valóban vétózott, egyszer 1997 januárjában a guatemalai békemisszió esetében. Amikor biztosítékot kapott Guatemalától, hogy a közgyűlésben többet nem fogja támogatni Tajvanak az ENSZ-be történő felvételi kérelmét, Kína tíz nap után visszavonta vétóját. A másik alkalomra 1999-ben Macedónia esetében került sor az ottani békefenntartás folytatása ügyében, ráadásul két héttel azt követően, hogy Macedónia felfüggesztette diplomáciai kapcsolatait Tajvannal. Kína mindkét esetben úgy ítélte meg, hogy Tajvan elismerésével az ő szuverenitását sértik. Ahogy már Guatemala esetében megfogalmazták, „egyetlen ország békéjének sem kell egy másik szuverenitásának a rovására menni”. Peking kategorikus álláspontja, hogy Tajvan Kína része, amit az ENSZ-tagállamok túlnyomó többsége elfogadott, amikor Pekinggel létesített diplomáciai kapcsolatot, aminek előfeltétele az „egy Kína” elv elismerése.

Kína fokozottabb rugalmasságát és a felelős hatalom imázsára való törekvését jelzi, hogy ebben a számára sarkalatos kérdésben is hajlandó bizonyos önmérsékletet tanúsítani. 2004-ben megszavazta Haitin az ENSZ békefenntartó akcióját, annak ellenére, hogy az ország változatlanul Tajvannal állt diplomáciai kapcsolatban. Kína diplomáciai érettségét jelzi, hogy a békefenntartói tevékenységek megítélésakor már nem szükségszerűen alkalmaz vétót „büntetésül”, ha az illető ország Tajvannal

áll diplomáciai kapcsolatban. Már fontosabbnak itéli, hogy politikáját, érdekeit érvényesítse a békefenntartó tevékenységben való részvétellel is. Az más kérdés, hogy ugyanazzal az eszközzel, amit Tajvan esetében mindig élesen elítélt, nevezetesen a „dollárdiplomáciával”, továbbra is törekszik csökkenteni a Tajvant elismerő államok számát. Így térítette a maga oldalára Macedóniát 2001-ben, vagy Libériát 2003-ban.

Kína növekvő felelősségtudatának és rugalmasságának további példáját nyújtja Szudán, illetve a Dárfúr régió témája. Kína az 1990-es évektől épített ki gyümölcsöző kereskedelmi kapcsolatokat a brutális kartúmi rezsimmel. Nagy mennyiségben vásárolt tőle olajat, de nem volt elhanyagolható a kínai fegyvereladások mértéke sem. Az egyre inkább páriaállammá váló Szudánnal fenntartott kapcsolatai növekvő nemzetközi bírálatokat váltottak ki, és sokat ártottak Kína megítélésének. 2005-re egyértelműen tudatosodott a kínai vezetésben, hogy lépnie kell, de az olajról való lemondás szóba sem jöhetett. Ezért legalábbis nyilvánosan igyekezett nagyobb távolságot tartani a szudáni vezetéstől, illetve igyekezett meggyőzni, hogy egyezzen bele az ENSZ dárfúri békefenntartó akciójába. Hu Csin-tao (Hu Chintao) kínai elnök 2007. januári látogatásán állítólag maga is sürgette ezt. Kína 2005-től egyre növekvő kontingensekkel közvetlen szerepet vállalt az akcióban: 2005-ben csupán egy(!) fő katonai megfigyelőt és egy fő polgári rendőrt küldött, ezt 2006 szeptemberében 15 megfigyelőre, 15 rendőrré és 443 fős műszaki csapatra növelte.

Kína növekvő részvétele az afrikai missziókban segít eloszlatni a fogadó országok gyanakvását, hogy egyszerűen csak nyugati érdekeket szolgáló katonai beavatkozásról van szó. Kína a bandungi

konferenciáig (1955) visszanyúló erős politikai szolidaritási és partnerségi tőkével rendelkezik a fejlődő országokban, ezért az ENSZ és az afrikai országok is egyfajta megnyugtató üzenetet látnak a kínai békefenntartók jelenlétében, hogy az akció valóban multilaterális és pártatlan.

A szudáni, de más akciókkal kapcsolatban is Kína állásfoglalását jelentősen befolyásolja az olyan regionális szervezetek állásfoglalása, mint az Afrikai Unió. Szerinte ezeknek a szervezeteknek egyedülállóan fontos szerepe van a konfliktusok megelőzésében és megoldásában. Az Afrikai Unió támogató állásfoglalása Szudán esetében is fontos feltétele volt Kína részvételének, politikai és anyagi támogatásának. 2000 óta évi 300 ezer dollárral segítette az Afrikai Uniót, 2005-ben és 2006-ban pedig további 400 ezerrel a szervezet dárfúri békefenntartó tevékenységét. Kína általában határozottan ellenzi a szankciók alkalmazását, Sierra Leone esetében mégis támogatta egy ilyen bizottság létesítését (1997), miután az Afrikai Unió emellett foglalt állást. 2008-ban és 2009-ben Kína erőteljes szószólója volt egy ENSZ békefenntartó akciónak Szomáliában, bár ott nem volt béke, és Oroszország, Franciaország és Anglia is vonakodott csapatokat küldeni. Magyarázat itt is a regionális szervezet támogatásában található, holott korábban Kína maga is amellett érvelt, hogy a békefenntartás nem lenne hatékony. Ellenkező előjelű döntéseinél is támaszkodik a regionális szervezetek állásfoglalására. Például 2007-ben Mianmar ügyében Kína vétőjének döntő oka az ASEAN támogatásának hiánya volt, illetve az a meggyőződése, hogy Mianmar ügye nem jelent fenyegetést a nemzetközi békére és biztonságra. Hasonlóképpen 2008 júliusában (Oroszországgal együtt) megvétózta a határozattervezetet a Zimbabwével szembeni

szankcióról, mivel azt az Afrikai Unió ellemezte.

Ha Kína motivációit vesszük szemügyre a békefenntartásban való aktívabb részvételt illetően, a magyarázat összetettebb, mint a fentebb már említett felelős nemzetközi szereplő imázsának kialakítása, erősítése. Ez természetesen alapvető fontosságú, amit elősegít Kína – ha csak fenntartásokkal is megvalósuló – alkalmazkodása a békefenntartás kibővített értelmezéséhez, adaptálódása a nemzetközi normákhoz. A gazdasági globalizáció előrehaladásával a kínai vezetésnek is szembe kell néznie számos olyan kihívással, amellyel sok más ország is szembesül. Az államok közötti és a belső konfliktusok, a terrorizmus ugyanúgy ezek közé tartozik, mint a járványos betegségek, a szegénység, a környezetszennyezés, a nemzetközi bűnözés stb., amelyek szükségessé teszik a közös fellépést, jó esetben az ENSZ keretein belül. A Hu Csin-tao-féle vezetés befelé a „harmonikus társadalom”, kifelé a „harmonikus világ” célkitűzését fogalmazta meg, demonstrálva, hogy békére és együttműködésre törekvő, alapvetően status quo hatalom. Mivel ezek szellemében fokozatosan eltávolodott a békefenntartás hidegháború alatti hagyományos felfogásától, elismerte a tevékenység katonai összetevőjének fontosságát, ma már nem érzi kényelmetlennek a rendszerben való részvételt, 2005-re már támogatta a komplex békefenntartó tevékenységet. Ugyanezen év őszén az ENSZ BT-ben Hu Csin-tao támogatta az „átfogó stratégiát, amelyet a megelőzés, a béke-helyreállítás, a békefenntartás és a konfliktus utáni újjáépítés jellemez”. A komplex békefenntartásnak ezt az elfogadását Kína szavazási gyakorlata is alátámasztja.

A békefenntartásban való aktívabb részvételének motivációját mások, természete-

sen a külföldön, olyan érdekekkel magyarázzák, mint a természeti erőforrásokhoz való hozzáférés biztosítása vagy más nagyhatalmak ellensúlyozása. Ezek az állítások elsősorban Afrikára utalnak, ahonnan Kína valóban gyorsan növekvő mennyiségben szerez be nyersanyagot, és amelyet piacnak tekint áru számára. A békefenntartás e szempontból nagyon hatékony – és mint mindig hangsúlyozzák: olcsó – eszköz a célok eléréséhez. A teljesen nyilvánvalónak tűnő magyarázatnak azonban vannak gyenge pontjai: ha Kínának valóban ennyire elemi érdeke fűződik az ottani békefenntartáshoz, akkor hosszú évekig miért csak olyan kis kontingenst küldött oda, másrészt kínai békefenntartók több olyan országban is tevékenykednek, amelyekhez Kínának nem fűződnek üzleti érdekei.

A kínai békefenntartók Afrikában jó benyomást keltenek pozitív magatartásukon túl infrastrukturális beruházásaikkal (út-, vasút-, hídépítés) az egészségügyi szolgáltatásaikkal stb. Ezt a kedvező képet azonban ronthatják a kínai állami vállalatok, a növekvő számban megjelenő üzletemberek és kereskedők időnként valóban a kizsákmányolás érzetét keltő magatartásukkal, tevékenységükkel.

Egy további magyarázat Kína azon törekvésére utal, hogy a nemzetközi közösség teljes jogú, legitimált tagja kíván lenni, továbbá el kívánja érni, hogy ne tekintse „revizionista” államnak. A békefenntartás ennek hatékony (és ismét csak olcsó) eszköze, amellyel demonstrálja elkötelezettségét a nemzetközi rendszer és normák iránt. Az előbbi tényezővel is összefüggésben Kínának szembe kell néznie azzal a váddal, hogy neoimperialista hatalomként a fejlődő országok kizsákmányolására törekszik. Jóindulatának hangsúlyozása, az államok vezetőinek tett gesztusok, a béke-

fenntartásban való részvétele nem tudtak gátat vetni a kritikáknak.

Kína nagyobb, aktívabb részvétele fényében nem érdektelen szemügyre venni a kínai békefenntartás néhány jellemzőjét, problémáját. Az nyilvánvaló, hogy egy ENSZ-akcióban való részvétel döntési folyamatában Kínán belül több szereplő vesz részt (a Központi Katonai Bizottság, a kormány, a hadsereg, a párt politikai bizottsága stb.), de az egész folyamat átláthatatlan és titkos. A döntéshozatalban részt vevő szerveket nem lehet egységes és koordinált egységként felfogni, időnként nyilvánvalóan jelentős feszültségek vannak köztük, előidézve akár a külpolitika változásait is.

Fontosnak tartják a tapasztalatok összegyűjtését és elemzését, ezért például a küldetésből hazatérőkkel beszámolókat íratnak, és ezeket felhasználják a következő kontingens felkészítésénél. A békefenntartók presztízse magas, szoros összefüggésben azzal a kiemelt szereppel, amit a 2002-ben hatalomra került Hu-féle vezetés ennek tulajdonít.

A békefenntartásban való részvétel lehetőségét ad a fegyveres erőknek, hogy bizonyos technikai szakértelemre és a modernizációhoz szükséges ismeretekre tegyenek szert, annak ellenére, hogy Kína nem küld harcoló egységeket. A fegyveres erők nem egy része technológiai és irányítási szempontból még elavultnak tekinthető, nehezen lenne képes együttműködni a fejlett nemzetközi erőkkel. 2002-ig az ország nem nagyon tudott megfelelni az ENSZ által megkövetelt standardoknak, különösen nem a világszervezet gyors telepítésű készenléti egységeit illetően. Ugyanakkor a kínai katonatisztek a missziók során vezetési tapasztalatokat szereznek például a katonai és civil tevékenységek integrálására vonatkozóan. Ez

érvényes a rendőrökre is, akik ennek révén képesek javítani képességeiket a tömegellenőrzésben, a lázadáskezelésben, embe riességi ügyek intézésében.

Kína tömegesebb részvétele a békefenntartásban (2000 és 2009 között több mint 12 ezer fő) előtérbe helyezte a kiküldendő személyek kiválasztásának és kiképzésének problémáit. Ennek két elkülönült útja-módja van. Az első a katonai megfigyelőkre és az ENSZ-törzstisztekre vonatkozik. Magas szakmai követelményeket, hozzáértést követelnek, jó angol nyelvtudást, és legalább öt év aktív szolgálatot a hadseregben. A jelöltek három hónapos kiképzési kurzuson vesznek részt, amelynek a tematikája felölel általános ismereteket, szakirodalom tanulmányozását a békefenntartásról; vezetést nehéz terepeken; diplomáciai és tárgyalási ismereteket és angol nyelvtanulást. A másik a békefenntartó kapcsolatokra vonatkozik. A hadsereg minden misszió céljára az országban létező hét katonai körzetből, rotációs alapon kiválasztva egységet hoz létre. Minden egység külföldi szolgálata nyolc hónapra szól. Ezek is három hónapos kiképzést kapnak, némileg más tartalommal (az ENSZ Alapokmány és a békefenntartás szabályzatai, a fogadó ország törvényei, nemzetközi humanitárius törvények, fizikai kiképzés és természetesen az angol nyelv). A kiképzés minőségének javítására, más országok és intézmények tapasztalatainak megismerésére törekednek, csereprogramokra és kiképzésre külföldre küldenek békefenntartókat. Kína bővítette és korszerűsítette békefenntartó kiképző létesítményeit is. 2009-ben bejelentették egy új kiképző központ megnyitását Peking külvárosában. Ez alkalmas külföldi békefenntartók fogadására, konferenciák tartására is, és szimulációs helyiségeiben mód van lövészet, vezetés gyakorlására,

békefenntartó táborok életének tanulmányozására. A rendőrök számára kiképző központot már 2000-ben létrehoztak Pekingtől mintegy 40 kilométerre Langfang városában. A jobb kiképzés, a felhalmozott tapasztalatok is hozzájárulnak, hogy egyre több kínai tiszt kerül közép-, sőt felsőszintű vezetői békefenntartó pozícióba.

A kínai békefenntartókról kialakított általános kép és vélemény igen pozitív. Magasra értékelik kötelességtudásukat, fegyelmeztségüket, azt, hogy náluk sohasem merült fel a más országok békefenntartói esetében elég gyakori szexuális visszaélések problémája. A katonák és különösen a rendőrök igen motiváltak, hogy békefenntartók lehessenek, nemcsak az anyagiak miatt (otthoni fizetésüket is változtatlanul megkapják), hanem a tapasztalatszerzés és a karrierkilátások, az előléptési lehetőségek miatt is.

A hadsereg és a rendőrség viszonylag nagy létszáma ellenére a békefenntartó kontingensek kitöltése, mindenekelőtt az angol nyelvtudás hiányosságai miatt nehézségekbe ütközik. A hadsereg sok éven át elsősorban a falusi fiatalok és a városi munkanélküliek között toborzott, ezért a katonák túlnyomó többsége nem rendelkezett felsőfokú végzettséggel. Csak 2008-ban adott ki a védelmi minisztérium olyan direktívát, hogy a toborzás során a felsőoktatásban tanulókra, illetve a végzetekre kell összpontosítani. Ez a váltás növelheti a békefenntartás szempontjából szóba jöhetőket számát, beleértve az angolul tudókat is. A nyelvi nehézségeken egyébként úgy is próbálnak enyhíteni, hogy békefenntartó jelöltek külföldre küldenek nyelvi kurzusokra. A személyi vonatkozásuk mellett bizonyos technikai nehézségek is fokozatos felszámolásra vártak. Ilyen például egy jelentősebb létszámú csapat nagyobb távolságra történő telepítése, amelyet korlátoz a légi és tengeri

szállítási kapacitás hiánya. Az ENSZ által igényelt helikoptereket például különböző okok miatt nem szolgáltatták – mint egy 2008-as interjúból kiderült, a pilóták és más személyek nyelvi nehézségei, a telepítés költségei és kockázatai, valamint amiatt, hogy a kínai légierő vonakodott feltárni helikoptereinek technológiai szintjét.

A kínai közvélemény is pozitívan viszonyul Kína békefenntartói szerepvállalásához, és ezen az sem változtat, hogy 2006 végéig nyolcan veszítették életüket a küldetések során, és néhány tucatnyian megsebesültek. Ez a viszonyulás is hozzájárul ahhoz, hogy mindig túljelentkezés van. Az országos és a helyi média kiterjedten foglalkozik tevékenységükkel. 2005-ben egy 20 részes tévésorozat is készült róluk. Kína nem a veszteségektől vagy azok fogadtatásától tartva nem küld harcoló csapatokat békefenntartásra, hanem a már említett elvi megfontolásokból, amelyek a szuverenitás értelmezésétől az erőszak alkalmazásának óvatos kezeléséig.

Kína az utóbbi évtizedben jelentősen növelte személyi és pénzügyi hozzájárulását az ENSZ békefenntartáshoz. 2003-ban 120 fő katonai és rendőri személyzettel vett részt és ezzel a 44. helyet foglalta el a tevékenységben résztvevő államok között, 2004-ben a létszám 359-re (27. hely), 2005-ben 1038-ra ugrott (16. hely), 2007-ben pedig 1861-re (12. hely). A létszám ezt követően is nőtt, de a fejlődő országok változatlanul megelőzték, 2011. június végén 2041 fővel a 15. helyen volt. (Első helyen Pakisztán állt 10 675, 2. Banglades 10 671, 3. India 8504, a Kínát közvetlenül megelőző Dél-Afrika 2127 fővel. A békefenntartók összlétszáma ekkor 99 832 volt.) Kína ugyanakkor a BT öt állandó tagja közül már hosszú évek óta az első helyen áll a létszámot tekintve, a többiek személyzet helyett inkább a költségvetéshez járulnak hozzá

jelentősebb mértékben. Közülük Kína után Franciaország következik 1429 fővel (19. hely), a többiek nincsenek az első 35-ben. Az egyes missziókban való kínai részvétel átlagos mérete is fokozatosan növekedett, 2002 és 2008 között például kevesebb mint 20 főről több mint 200-ra.

Kína a békefenntartók létszáma mellett pénzügyi hozzájárulását is növelte. Az ENSZ ilyen célú költségvetésének 2000-ben csupán 0,995 százalékát fizette, amelyet 2001–2003-ra 1,54 százalékra, 2004–2006-ra 2,053 százalékra, 2007–2009-re pedig 2,667 százalékra emelt. Ez hét év alatt igen impozáns, 168 százalékos növekedést jelentett, s az ország 2006-ban a 9. legnagyobb pénzügyi hozzájáruló volt az ENSZ 191 tagállama közül, a fejlődő országok között pedig a legnagyobb. A tagállamok befizetését egy komplex értékelési formula alapján határozzák meg, amely számításba veszi például az államok viszonylagos gazdasági erejét, kiegészítve azzal, hogy a BT állandó tagjaitól nagyobb részt igényel a nemzetközi béke és biztonság fenntartásáért viselt különös felelősségük miatt.

A jelenlegi, 2011. július elsejétől 2012. június 30-ig tartó pénzügyi évben az ENSZ békefenntartás költségvetése mintegy 7,26 milliárd dollár. (Ez kevesebb mint fél százaléka a világ 2010-es katonai kiadásainak.) A mostani költségvetési évben az első tíz ország hozzájárulásának megoszlása a következő: USA 27,14, Japán 12,53, Egyesült Királyság 8,15, Németország 8,02, Franciaország 7,55, Olaszország 5,00, Kína 3,93, Kanada 3,21, Spanyolország 3,18, Koreai Köztársaság 2,26 százalék. Figyelembe véve, hogy Kínáé ma már a világ második legnagyobb gazdasága, s részeseiben nem állandó BT-tagok is megjelözik, a kínai hozzájárulás jelzett dinamikus növekedése ellenére joggal hangzanak el észrevételek ezzel kapcsolatban. (A béke-

fenntartó katonákat saját kormányuk fizeti a megfelelő fizetési skála alapján.)

Összegzés

Kínának a békefenntartással kapcsolatos magatartása nagyon sok változáson ment keresztül az elmúlt évtizedekben. Ezt szolgáló, gyorsan javuló infrastruktúrájára támaszkodva mára az ENSZ-békefenntartás fontos szereplőjévé vált. E tevékenységét a béke és biztonság biztosításától a nemzetközi legitimitációig, egy felelős nagyhatalom imázsának megerősítéséig különböző nemzeti érdekei mozgatják. Ennek során Kína rugalmasabbá vált az állami szuverenitás, a belügyekbe való be nem avatkozás és más, korábban hasonlóképpen mereven értelmezett normatív elvek kezelésében. Az természetesen nem várható, hogy ezeket az elveket, illetve vonakodását a harcoló csapatok alkalmazásától feladja. (Utóbbiban természetesen hosszabb távon bekövetkezhet változás.) Világosan érzékelhető, hogy Kína – különösen a 2002-es kínai vezetőségváltás óta – megpróbál alkalmazkodni a nemzetközi standardokhoz, és ennek mentén a békefenntartás új értelmezéséhez. Elfogadta, hogy a békefenntartás hagyományos elvei nem felelnek meg az összetett fenyegetés és a növekvő erőszak körülményei között, szükség van a béketeremtő, béketámogató és békeépítő tevékenységekre. Már nem zárkózik el bizonyos esetekben az erő alkalmazásának támogatásától. Kínának a békefenntartásban mutatott előrelépését mindazonáltal nem kell túlértékelni. A BT-ben leadott szavazatait változatlanul feltételekhez köti, telepített személyzete ugyan önmagához képest jelentősen növekedett, de abszolút értelemben továbbra is kicsi maradt.

Irodalom

- China's growing role in UN peacekeeping. *International Crisis Group Asia Report*, No. 166, April 17, 2009.
- Choedon, Yeshi: China's Stand on UN Peacekeeping Operations: Changing Priorities of Foreign Policy. *China Report*, 2005. <http://chr.sagepub.com/content/41/1/39>
- Carlson, Allen: Helping to Keep the Peace (Albeit Reluctantly): China's Recent Stance on Sovereignty and Multilateral Intervention. *Pacific Affairs*, Spring 2004, Vol. 77, No. 1.
- Fravel, M. Taylor: China's attitude toward UN. Peacekeeping Operations Since 1989. *Asian Survey*, November 1996 (No. 11).
- Fullilove, Michael: China and the United Nations: The Stakeholder Spectrum. *The Washington Quarterly*, Summer 2011.
- Gill, Bates – Huang, Chin-Hao: China's expanding role in peacekeeping. *SIPRI Policy Paper* November 25, 2009.
- Griffith, Daniel Hayes: The dragon with the blue beret: China's contributions to United Nations peacekeeping operations. The University of British Columbia (Vancouver), December 2010. <https://circle.ubc.ca/handle/2429/30363>.
- He, Yin: China's Changing Policy on UN Peacekeeping Operations. Institute for Security and Development Policy. *Asia Paper*, July 2007.
- Staehele, Stefan: China's participation in the United Nations peacekeeping Regime. The George Washington University, May 21, 2006.
- Szabó László: A békefenntartás új értelmezése. *Nemzet és Biztonság*, 2009. 6. szám.
- Tzou, Byron N.: The PRC's Policy Toward UN Peacekeeping Operations. *Issues and Studies*, May 1998, Vol. 34, No. 5.